

УДК 811.111'27

DOI <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2020-80-1-47>

КОНЦЕПТ РЕЛІГІЯ В ЄВРОАНГЛІЙСЬКИХ ПІСЕННИХ ТЕКСТАХ: КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНИЙ РОЗРІЗ

Кузьменко А. О.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри українознавства та іноземних мов
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
пр. Гагаріна, 26, Дніпро, Україна
orcid.org/0000-0003-1189-1438
kuzunchik@email.ua*

Ключові слова: декодування,
картина світу, культура,
ментальні утворення,
реалізація концепту.

Розвідка спрямована на дослідження в галузі когнітивної лінгвістики та лінгвокультурології, де панівною є проблема співвідношення тексту, мислення та культури у свідомості окремої людини та суспільства загалом. Об'єктом дослідження послуговували євроанглійські пісенні тексти, а предметом – концепт РЕЛІГІЯ у цих текстах. Мета цієї роботи – опис актуалізації концепту РЕЛІГІЯ. Добір методів зумовлено лінгвокомунікативним підходом до мовних і мовленнєвих явищ, який ґрунтується на загальнонаукових методах індукції та дедукції, аналізу та синтезу, абстрагування та конкретизації, передбачає комплексне застосування таких методів лінгвістичного аналізу, як теоретичне узагальнення, описовий і функціонально-граматичний. Теоретична база побудована на роботах В. фон Гумбольдта, Д. Лихачева, О. Потебні, Е. Сепіра, Ю. Степанова, Б. Урфа й інших. Досліджуваний матеріал дібрано з англійських збірок євроанглійських пісенних текстів за виконанням популярних європейських артистів, серед яких Sandra, С.С. Catch, “Modern Talking”, “Bad Boys Blue”, Fancy та інші.

У статті концепт розглядається як багатомірне смислове утворення, у якому виділяються ціннісна, образна й поняттєва сторони. Зазначаємо, що одним із найважливіших концептів національної культури і досить значущим в англійській картині світу виокремлюють саме концепт РЕЛІГІЯ. РЕЛІГІЯ є складним ментальним утворенням та має багатовимірну структуру. З'ясовано, що концепт РЕЛІГІЯ в євроанглійських пісенних текстах вміщує heaven, paradise, hell, god, Jesus, Maria Magdalena, angel(s), seven та sunday. РЕЛІГІЯ постає суперечливим концептом у євроанглійських пісенних текстах. З одного боку, мовець усвідомлює чистоту, духовність, святість та праведність, що криється в цьому концепті, але з іншого – відрікається від належної до того поведінки, крокує за своїми тілесними бажаннями, емоціями та пристрастями, почуттями кохання, переживаннями тощо. Лексико-стилістично концепт розкривається за допомогою епітетів, антонімії, метафоризації та фразеологізмів, когнітивно наслідує канонічні традиції розуміння низхідних конститuentів.

CONCEPT *RELIGION* IN EURO-ENGLISH LYRIC TEXTS: COGNITIVE-DISCURSIVE ASPECT

Kuzmenko A. O.

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at the Social and Humanities Department
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs
Gagarin ave., 26, Dnipro, Ukraine
orcid.org/0000-0003-1189-1438
kuzunchik@email.ua*

Key words: *decoding, world view, culture, mental creatures, realization of concept.*

The investigation is aimed at research in the field of cognitive linguistics and linguocultural studies, where the dominant problem is the relationship of a text, thinking and culture in the minds of individuals and society as a whole. The object of this study is Euro-English lyric texts, and the subject is the concept of RELIGION in these texts. The purpose of this work is to describe the actualization of the concept of RELIGION. The choice of methods is due to the linguo-communicative approach to linguistic and speech phenomena, which is based on general scientific methods of induction and deduction, analysis and synthesis, abstraction and concretization, involves the complex application of such methods of linguistic analysis as theoretical generalization, description and functionality. The theoretical basis grounds on the works of W. Humboldt, D. Likhachev, O. Potebnyi, E. Sepir, Yu. Stepanov, B. Wharf and others. The researched material is selected from English-language collections of Euro-English lyric texts performed by popular European artists such as Sandra, C.C. Catch, “Modern Talking”, “Bad Boys Blue”, Fancy, etc. In this article, the concept is considered as a multidimensional semantic formation, which highlights the figurative and conceptual aspects. We note that one of the most important concepts of national culture and quite significant in the English-language world view is the concept of RELIGION. RELIGION is a complex mental formation and it has a multidimensional structure. The concept of RELIGION in Euro-English lyric texts has been found to include HEAVEN, PARADISE, HELL, GOD, JESUS, MARIA MAGDALENA, ANGEL (S), SEVEN and SUNDAY. RELIGION appears to be a controversial concept in Euro-English lyric texts. On the one hand, the speaker is aware of the purity, spirituality, holiness and righteousness that are in this concept, but on the other hand, the speaker renounces proper behavior, following his bodily desires, emotions and passions, feelings of love, experiences and more. The concept is revealed lexico-stylistically by such means as epithets, antonyms, metaphors and phraseologies, cognitively imitating the canonical traditions of understanding the descending constituents.

Вступ. Сучасна лінгвістика дедалі більше тяжіє до опису фундаментальних ментальних категорій культури та декодування засобів мови, які репрезентують певні структури пізнання людини. Зростає зацікавлення до проблем ментальності, національного характеру, духовних цінностей людства в певний часовий період. Лінгвісти все частіше звертаються до лінгвокультури, когнітивістики та концептології. У концептуальних розвідках дослідники розвивають ідеї В. фон Гумбольдта [5], Д. Лихачова [10], О. Потєбні [12], Е. Сєпіра [15], Ю. Степанова [16], Б. Уорфа [18] та інших.

Відповідно до цих робіт, можна простежити щонайменше два ґрунтовні тлумачення концепту: 1) індивідуальне осмислення, інтерпретація об'єктивного значення та поняття як змістовного мінімуму значення [10, с. 281–286]; 2) ідея, яка вміщує конкретно-асоціативні, абстрактні й емоційно-оцінні характеристики та спресовану історію поняття [16, с. 412].

У своїй роботі, услід за В. Карасиком, спираємось на тлумачення концепту як багатомірного смислового утворення, у якому виділяються ціннісна, образна й поняттєва сторони [8, с. 109].

Зауважимо, що одним із найважливіших концептів національної культури й досить значущим в англомовній картині світу виокремлюють саме концепт РЕЛІГІЯ.

Мета дослідження. Ця стаття спрямована на розвідку в галузі когнітивної лінгвістики та лінгвокультурології, де головною є проблема співвідношення тексту, мислення та культури у свідомості окремої людини та суспільства загалом. Об'єктом дослідження є євроанглійські пісенні тексти (далі – ЄАПТ), а предметом – концепт РЕЛІГІЯ в цих текстах. Мета – опис реалізації концепту РЕЛІГІЯ.

Вибір методів зумовлено лінгвокомунікативним підходом до мовних і мовленнєвих явищ, який ґрунтується на загальнонаукових методах індукції та дедукції, аналізу та синтезу, абстрагування та конкретизації, передбачає комплексне застосування таких методів лінгвістичного аналізу, як теоретичне узагальнення (для осмислення основних наукових поглядів), описовий (для виокремлення та систематизації), функціонально-граматичний (для усвідомлення шляхів і способів морфологічного та граматичного аранжування).

Тексти дібрано з англомовних збірок євроанглійських пісенних текстів за виконанням таких митців, як Sandra, С.С. Catch, “Modern Talking”, “Bad Boys Blue”, Fancy та інші.

Основний текст. РЕЛІГІЯ є складним ментальним утворенням та має багатовимірну структуру [3, с. 67]. Частотними є випадки звернення до РЕЛІГІЇ в ЄАПТ: *Oh, you stood in the light of an old café | You're the flaming nice breaking up my heart | And you danced in the night in the magic light | And you gave my life a brand new start | Oh, you fed my love to your hungry soul | And I see an angel in your eyes | Won't you take my hand to wonderland | I will take you to paradise* (“Modern Talking”, “Bells of Paris”), де викриваються її обидві сторони: добро та зло, світле та темне, праведне та гріховне.

У дослідженнях релігійних концептів науковці вказують на такі їхні ментально низхідні конституенти, як ХРАМ, ХРЕСТ, ДЗВІН, ІКОНА, АЛТАР та інші [13, с. 187]. Щодо ЄАПТ, то можна виокремити в цих текстах такі низхідні конституенти, як: HEAVEN, PARADISE, HELL, GOD, JESUS, MARIA MAGDALENA, ANGEL(S), SEVEN та SUNDAY.

Особливу увагу в ЄАПТ приділяють такому середовищу, як HEAVEN («рай»). Концепт HEAVEN належить до низки конкретних природних концептів, що являють собою об'єкт, який реально існує у фізичному світі, а це визначає специфіку їхніх структур – особливу значущість мотивуючих, поняттєвих, оцінювальних, образних та символічних ознак. Об'єкти фізичного світу, через зіставлення з якими відбувається актуалізація

образних характеристик досліджуваних концептів, є основою для їх пізнання, для виявлення конституюючих властивостей, для безпосереднього сприйняття частини фізичного світу [6, с. 7.]

Л. Базарова наголошує на необхідності окремого розгляду етимології слова HEAVEN – репрезентанта досліджуваного концепту, узагальнює, що ця лексема або синонімічна до *sky*, або вони взаємодоповнюють одна одну [1].

Загальновідомо, що рай – це місце, де, як вірять, живе Бог, і місце, куди потрапляють хороші люди після смерті; дуже гарне місце; небеса [29]: *Good girls go to heaven | Bad girls go everywhere | Good girls go to heaven | Bad girls go here and there* (С.С. Catch, “Good girls go to heaven – Bad girls go everywhere”). Тож, відповідно до цього, людина, яка є симпатичною мовцю, визначається в ЄАПТ, як *heaven's child: When you're a part of the island-life | You feel so warm inside | Uuuuh, heaven's child | Uuuuh, here's what you find* (Sandra, “La vista de Luna”). Однак у ЄАПТ ставлення до HEAVEN неоднозначне: *Tears are not enough | Oh, you lose a friend | Baby, the more you live | More you love again | Heaven can be cold | Heaven can be hot | In the middle of the night | Oh you need some love* (С.С. Catch, “Nothing but a heartbeat”). У цьому уривку оспівується HEAVEN, надаються йому антонімічні ознаки *cold* та *hot*, які залежать від діяча, його почуттів, настрою, емоцій та подій навколо. За сприятливих умов у житті HEAVEN набуває характеристики *hot*, а за несприятливих – *cold*, що позначає нелюбов «вищих сил», негаряди

Варто зазначити, незважаючи на головування наприкінці ХХ ст. церкви (за дослідженням Е. Фокас) [23], у ЄАПТ мовець усе частіше обирає гріховне, ніж праведне, земні втіхи замість спокою душі: *An'heaven can wait | Cause you're my desire | Heaven can wait | You're turnin' up in time | So take up my heart | Livin' for this day of joy | It's never too late | An'heaven can wait* (Sandra, “Heaven can wait”). У таких ліричних текстах лунають заклики до пристрасних стосунків, здійснення жагучих бажань, які можуть стати перепоною для потрапляння до раю в майбутньому.

Синонімічно з HEAVEN у ЄАПТ використовується PARADISE, що в англомовній лінгвокультурі тлумачать як місце або ситуацію, яка є надзвичайно приємною, гарною або сприятливою; відповідно до Біблії – сад, де перші люди (Адам та Єва) жили; у деяких релігіях – довершене місце, куди потрапляють люди після смерті, якщо вони прожили праведне життя [28]. Розгл.: *The night is yours, the night is mine | I beg you baby, take your time | It's like paradise | See your magic eyes | Feel the need in me | The night is yours, the night is mine | I beg your baby, take your time | Heaven in your eyes | Takes me to the sky | I'm in love with*

you (Modern Talking “The night is yours, the night is mine”); *I can feel it everywhere | There’s magic in the air | You might be mine tonight | Yeah, I feel so hypnotized | I feel like paradise | I see heaven in your eyes* (C.C. Catch, “I can lose my heart tonight”), де дівоча краса, почуття від перебування поруч із коханою людиною метафорично ототожнюються з небесною красою.

Водночас із PARADISE та HEAVEN маніфестується протилежне HELL («ад»). HELL визначено як «місце, де душі грішні після смерті підлягають довічним тортурам», «нестерпні умови, тяжкий стан, хаос та жах, що панують будь-де». В англomовній культурі, відповідно до Cambridge Learner’s Dictionary, HELL – це місце, куди погані люди потрапляють після смерті; дуже неприємний; використовується для акцентування грубої та злої манери поведінки [24]. HELL в англomовному середовищі розуміють як місце, де карають душі поганих людей після їх смерті, особливо у християнській та мусульманській релігіях [29]. Незважаючи на надреальність цих місць, мовець ЄАПТ вказує, що саме людина владна створити їх для себе: *You make your own | Heaven and hell | Daytime lovers love for sale | You make your own | Heaven and hell | Letters full of tears will tell | He takes your heart | I know him well | You’ve got no time to lose | For heaven and hell* (C.C. Catch, “Heaven and hell”). У таких текстах дещо зміщується розуміння явищ HEAVEN та HELL. Їх пов’язано з почуттями кохання, переживаннями, емоціями тощо. До HEAVEN зазвичай належать приємні враження, а з HELL асоціюють сльози розчарування, нерозділене кохання тощо.

Трапляються в ЄАПТ звернення до GOD: *Oh, my God, you really think you have it made? | Your heart is won, with first class expenses paid | You drink champagne, eat caviar | A colour TV in the back of your car | And one of these days | You’re gonna be surprised* (“Modern Talking”, “Diamond never made a lady”). У спеціальних розвідках зазначено: «Будучи культурною універсалиєю, GOD відбиває базові цінності в області філософії, культури, релігії, моралі, які склалися в ході розвитку цивілізації» [11, с. 12]. З Богом у людини встановлюється зв’язок завдяки її душі [4, с. 28]. Багато релігійних груп сприймають Бога як сутність, яка безкінечно мучить людей за їхні гріхи [27].

Найбільш важливими й актуалізованими ознаками концепту GOD у відповідній лінгвокультурі є «всемогутня сутність», «сутність, яка власна над людськими долями», «об’єкт поклоніння» [1]. Відповідно до традиційного усвідомлення GOD як «верховної істоти, яка править світом; ідола, кумира» [2, с. 13], де GOD асоціюється із «творцем», «спасителем», «суддею» і отримує, попри деякі розбіжності, переважно позитивну оцінку як у релігійному,

так і у світському дискурсах [11, с. 18]. Загалом, сукупність прототипічних ознак концепту GOD відносно перманентна й відповідає біблійному прототипу XIV–XVII ст., але спостерігається найбільше варіювання у XVIII та XX ст., що корелює з історичною динамікою суспільства [20]. Бог у багатьох соціумах співвідноситься з фундаментальними поняттями любові, добра, довершеності, справедливості, життя, віри, світла, душі, духу, святості, допомоги, вічності, небес [20]. Подібно до цього в ЄАПТ GOD також є всезнаючим суддею, який розуміється на почуттях, перейманнях мовця: *You and I belong together | You and I too proud to lie | Don’t know why it took so long | Till we got thin far | You and I could love forever | You and I, God knows, we’ll try | In the mirror of your eyes | I am not alone | You and I* (Sandra, “You and I”).

З-поміж інших релігійних персонажів у ЄАПТ згадуються JESUS, MARIA MAGDALENA та ANGEL(S).

Важко уявити інший образ, що траплявся б у літературі частіше за Ісуса Христа. Його впізнають у багатьох культурах та релігіях. У художній прозі роль Христа – це прообраз для творців середньовіччя, епохи Відродження, Просвітництва. І хоча у XX ст. митці дедалі рідше використовували цей образ, що пов’язано зі змінами у трактуванні догм та норм, яких суворо дотримувались попередники, у ЄАПТ трапляються згадки про JESUS: *Jesus handed down his love and cried precious diamonds | You said you’d love me I saw your eyes shine like diamonds | And my tears are nothing more than a dream just like diamonds* (Sandra, “Just like diamonds”). Образ JESUS маніфестований як такий, що дарує неосяжну любов до людей: *handed down his love*.

Більш популярним образом є Марія Магдалина в сучасному світовому літературному та мистецькому просторі. Саме вона була зцілена Христом та присутня під час ключових моментів його життя (страта, погребіння, воскресіння). Із середини XVI ст. її сприймають як зразок каяття за вчинені гріхи, на її честь у Європі називають шпиталі, приміщення моральних стандартів, у США з’являються Пральні Магдалини, де жінки спокутували свою ганьбу [17]. У ЄАПТ образ MARIA MAGDALENA залишається суперечливим: *I’ll never be Maria Magdalena | You’re a creature of the night | Maria Magdalena | You’re a victim of the fight | You need love | Promise me delight | You need love* (Sandra, “I’ll never be Maria Magdalena”), чоловіки її називають *a creature of the night, a victim of the fight*, навіть більше, посилюється повтором *You need love* та кульмінацією моральної поведінки (*Promise me delight*), а жінки водночас відмовляються від порівняння з нею (*I’ll never be Maria Magdalena*).

Нерідко ЄАПТ звертається і до такого створіння, як ANGEL. Коренева лексема, яка вербалізує концепт – ANGEL, – в англійській мові грецького

походження, запозичена через латину і французьку, означає – «вісник, посланець» [21]. Саме поняття «ангел» бере свої витoki з релігійних уявлень про світоутворення. Закон Божий визначає, що ангели – то є духи безтілесні, а тому й невидимі, та безсмертні, як наші душі; але, хоча Бог їх винагородив більш високими силами та здібностями, аніж людину, вони безгріховні, а тепер благодаттю Божою так затверджувалися на утворення добра, що й грішити не можуть [7]. Отже, у межах релігійної традиції ангели займають середню позицію між Богом та людьми. За своєю природою вони близькі до людини, а тому з'являються у виді людей [19]. К. Хагенбах називає основні відмінні риси ангела від людини: безтілесність, уміння без логічних роздумів опанувати суть речей, здібність безпосередньо споглядати, абсолютна довершеність [26]. Фома Аквінський описував ангелів як сутності, що мають амбівалентність буття залежно від позиції: вони матеріальні для Бога і нематеріальні для людини; їх кількість та порядок існує у зв'язку з Божою мудрістю; їх поява може бути характеризує як миттєва та просторово незалежна; вони знають універсальний аспект добра та мають намір пізнати Бога [22].

Концепт ANGEL є багаторівневим, динамічним культурним конструктом, а лексикографічні дефініції, які реалізують концепт, являють собою змістову опозицію «довершеність» – «недовершеність». [19]. За дослідженням Ю. Красилюної, ґрунтовних змін ANGEL зазнав за часи Вікторіанства – період утвердження сімейних цінностей, поваги до витонченої жіночності. Саме тоді ангели почали набувати дівочих рис – «субтильні, ніжні, вразливі, такі, що сповненні жертвовної християнської любові» [9]. *Half awake and half in dreams | on a Sunday | Sunday night. | Walking all alone in the streets | on a Sunday | Sunday night. | But then an angel passed me by | A little angel made me sigh. | Just when I wanted you* (“Bad Boys Blue”, “I wanna hear your heartbeat”). На відміну від звичної у класичній літературі «наявної когнітивної атрибутивної дихотомії: світлі ангели, добро – *God, Love, Humbleness*; темні ангели, зло – *Devil, Pride, Passion*» [9], ЄАПТ сприймає ANGEL однобічно – як світле створіння, пестливо характеризує його епітетом *A little angel*. ANGEL у ЄАПТ подібні до людини, оскільки вони здатні до таких самих акцій: *then an angel passed me by*, однак мають надзвичайні здібності та вплив: *A little angel made me sigh*, коли відчувають гріховні думки або наміри агенса / мовця: *Just when I wanted you*.

У текстах ЄАПТ можна простежити звернення до нумерологічних знаків. Одним із найуживаніших є SEVEN. У багатьох культурах число сім вважають надзвичайним. Так, Рим та Москва

побудовані на семи пагорбах, Будда сидів під смоковницею, на якій гойдалися сім плодів. У Старому Заповіті існувало сім днів творіння, у християн – сім чеснот і сім смертельних гріхів, в ісламі – сім райських воріт і сім небес, сім кіл навколо каміння Кааба під час паломництва до Мекки. Число сім символізує Всесвіт, макрокосм; синтез, повноту, сукупність; описує людину в космосі. Це число пов'язане з максимальним обсягом миттєвого усного відтворення інформації, сімома кольорами веселки, днями тижня, нотами, основними планетами, основними запахами за стереохімічною теорією, асоціюється із сімома космічними ерами, небесами, чудесами світу [14]. Отже, SEVEN знайшло своє відображення як у фольклорі, так і в сучасних авторських піснях, не є винятком і ЄАПТ: *Once in a year I'm looking back, counting the hearts, | Time after time it's been so hard holding my ground, | And I miss you, | (For seven years) | And I need you | (For seven years), | Oh this lotto game I don't wanna play* (Sandra, “On the tray”). Тут SEVEN використане на позначення довготривалого часу, що мовець провів у стражданнях, розлуці. Вербально це посилюється фразами *it's been so hard, And I miss you, And I need you*.

Як уже було згадано, SEVEN асоціюється із днями тижня. Відповідно до міжнародного стандарту ISO 8601 [28], сьомий порядковий номер належить саме неділі, SUNDAY – цей день нерідко оспівується в ЄАПТ.

Неділя вважається релігійним днем. Історично склалося, що особливого релігійного статусу недільному дню надав культ сонця, SUNDAY – *Dies solis* (День сонця). Прадавня релігія сонцепоклонництва деякою мірою проявилася майже в усіх культурах світу. Римська імперія, у лоні якої розвивалося християнство, не стала винятком. У християнських країнах недільний день – це свято на честь воскресіння Ісуса Христа, у цей день вважається гріховним працювати або розважатися [25]. Таку повагу до релігійних традицій можемо спостерігати й у ЄАПТ: *Take a walk | On a Sunday mornin' | Have a talk | Be silent inside* (Sandra, “Loreen”), де недільного ранку пропонується залишатися в духовному спокої (*Be silent inside*), присвятити день тихій прогулянці та бесідам (*Take a walk, Have a talk*). Також саме SUNDAY має у своєму значенні певну надреальність та загадковість: *Heaven sent you down to me | on a Sunday | Sunday night. | To rescue me from misery | on a Sunday | Sunday night. | You made me leave the past behind* (“Bad Boys Blue”, “I wanna hear your heartbeat”). За релігійними віруваннями, саме в неділю вночі відбулося воскресіння Христове – наймовірне явище, якого ніхто не очікував. Так, метафорично в ЄАПТ мовець вважає появу коханої людини «подарунком небес»: *Heaven sent you*

down to me on a Sunday night, і зазначає, що саме ця кохана людина, неначе порівнюється з Ісусом, здатна врятувати та допомогти залишити погане в минулому: *To rescue me from misery, You made me leave the past behind.*

Висновки. У підсумку зазначимо, що концепт РЕЛІГІЯ вміщує HEAVEN, PARADISE, HELL, GOD, JESUS, MARIA MAGDALENA, ANGEL(S), SEVEN та SUNDAY. РЕЛІГІЯ є досить суперечливим концептом у ЄАПТ. З одного боку, мовець усвідомлює ту чистоту, духовність, святість та праведність, що криються в цьому концепті, з іншого – відрікається від належної до того поведінки, крокує за своїми тілесними бажаннями, емоціями та пристрастями. Лексико-стилістично концепт розкривається за допомогою епітетів, антонімії, метафоризації та фразеологізмів, когнітивно наслідує канонічні традиції розуміння низхідних конститuentів.

Перспективним убачаємо вивчення впливу романської культури на лексико-граматичний склад, синтаксичне аранжування та лексико-стилістичне оформлення євроанглійської мови в ЄАПТ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базарова Л. Концепт «Бог» во фразеологических единицах английского, русского, татарского и турецкого языков : автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20. Казань, 2011. 23 с.
2. Бобырева Е. Религиозный дискурс: ценности, жанры, стратегии (на материале православного вероучения) : автореф. дис. ... докт. филол. наук: 10.02.19. Волгоград, 2007. 37 с.
3. Головки О. Концепт «РЕЛІГІЯ» та особливості його реалізації у творі Д. Брауна «Янголи і демони». *Нова філологія*. Запоріжжя : ЗНУ, 2014. С. 66–70.
4. Гузій Т. Вербалізація концепту ДУША / ДУХ / БОГ у релігійному світогляді древніх англосаксів. *Наукові записки національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологічна». 2015. Вип. 51. С. 27–29.
5. Гумбольдт В. Характер языка и характер народа (отрывок). *Язык и философия культуры*. Москва : Прогресс, 1985. С. 370–381.
6. Демидова Е. Структуры и способы актуализации признаков концептов небо и heaven в русской и английской языковых картинах мира : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Волгоград, 2010. 26 с.
7. Законъ Божій. Свято-Троїцькая Сергеева Лавра. Сергиев Посад, 1994. 723 с.
8. Карасик В. Структура институционального дискурса. *Проблемы речевой коммуникации : межвузовский сборник научных трудов*. Саратов : изд-во Сарат. ун-та, 2000. С. 25–33.
9. Крисальна Ю. Комуникативні репрезентації концепту Angel (на матеріалах сучасної англійської мовної реклами). С. 365–388. URL: irbis-nbuv.gov.ua/cgiirbis_64.
10. Лихачев Д. Концептосфера русского языка. Русская словесность. *От теории словесности к структуре текста : антология*. Москва : Academia, 1997. С. 280–287.
11. Полина А. Языковая объективация концепта БОГ в английском дискурсе XIV–XX вв. : дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Харьков, 2004. 211 с.
12. Потєбня О. Думка й мова. Антологія світової літературно-критичної думки XX ст. Львів : Літопис, 2001. 832 с.
13. Приходько А. Концепты и концептосистемы. Днепропетровск, 2013. 307 с.
14. Слухай Н. Парадигми історико-лінгвістичного аналізу. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjLkobeqI7sAhWSHHcKHZw3AZAQFjAAegQIBxAB&url=http%3A%2F%2Fwww.irbis-nbuv.gov.ua%2Fcgi-bin%2Ffirbis_nbuv%2Fcgiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF%2Fapy1_2001_4_10.pdf&usg=AOvVaw0CmMft_RA4VMONoBr1VdDH.
15. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии. Москва : Прогресс, 1993. 656 с.
16. Степанов Ю. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования. Москва : Школа ЯРК, 1997. 824 с.
17. Томоруг О. Історичні передумови формування літературного образу Марії Магдалини та їх відображення в сучасній євангельській прозі. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwifj_-JqY7sAhVLLosKHfgkAh4QFjAAegQIAxAB&url=http%3A%2F%2Ffirbis-nbuv.gov.ua%2Fcgi-bin%2Ffirbis_nbuv%2Fcgiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF%2FP1_2011_82_38.pdf&usg=AOvVaw2TmJbbnZ8h-GFEF4AyYip.
18. Уорф Б. Отношение норм мышления к языку. *Новое в лингвистике*. Москва : Изд-во иностр. лит., 1960. Вып. 1. С. 135–168.
19. Черкасова И. Концепт «Ангел» в текстовом пространстве (герменевтический подход). *Вестник Воронежского государственного университета. Серия «Лингвистика и межкультурная коммуникация»*. 2005. № 2. С. 30–36.
20. Шевченко И. Эволюционные механизмы когнитивной семантики. *Когниция, коммуникация*.

- ція, дискурс. 2016. № 13. С. 131–141. URL: <http://sites.google.com/site/cognitiondiscourse/>.
21. Angelologia. Православное учение об Ангелах. URL: <http://www.angelologia.ru/>.
 22. Aquinas, Thomas. The Summa Theologica. Chicago, London, Toronto, Sydney, Geneva, Tokyo: Encyclopedia Britannica. Ynk. 1952. Vol. I, VII. 826 p. *Great Books of the Western World*. Vol. XIX. P. 269–338.
 23. Berger P., Davie G., Fokas E. Religious America, Secular Europe? A theme and variations. Ashgate, 2009. 168 p.
 24. Cambridge Learner's Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/словарь/английский-для-учащихся/>.
 25. Gibbons J. The faith of our fathers. URL: <http://www.gutenberg.myebook.bg/2/7/4/3/27435/27435-pdf.pdf>.
 26. Hagenbach K. Lehrbuch der Dogmengeschichte. 5te Aufl. Leipzig, 1867. 768 S.
 27. Hell: origin of an idea. URL: <https://www.vision.org/does-hell-exist-626>.
 28. ISO 8601. Date and time format. URL: <https://www.iso.org/iso-8601-date-and-time-format.html>.
 29. Longman Dictionary of Contemporary English. URL: <http://www.ldoceonline.com/dictionary/>.
- REFERENCES**
1. Bazarova L.V. (2011). Kontsept “Boh” vo frazeolohycheskykh edynytsakh anhlyyskoho, russkoho, tatarskoho y turetskoho yazykov [The concept of “God” in phraseological units of English, Russian, Tatar and Turkish languages]: avtoref. dyss ... k. fylol. n. 10.02.20. Kazan. 23 s. (in Russian).
 2. Bobyreva E.V. (2007). Relyhyoznyy diskurs: tsennosty, zhanry, stratehyy (na materyale pravoslavnoho verouchenyia) [Religious discourse: values, genres, strategies (on the material of the Orthodox faith)]: avtoref. dys. ... dokt. fylol. nauk : spets. 10.02.19 – “Teoryya yazyka”. Volhohr. hos. ped. un-t. 37 s. (in Russian).
 3. Holovko O.M. (2014). Kontsept “RELIHIYA” ta osoblyvosti yoho realizatsiyi u tvori D. Brauna “Yanholy i demony” [The concept of “RELIGION” and features of its implementation in the work of D. Brown “Angels and Demons”]. *Nova filolohiya [New philology]*. Zaporizhzhya: ZNU. S. 66–70. (in Ukrainian).
 4. Huziy T.M. (2015). Verbalizatsiya kontseptu DUSHA / DUKH / BOH u relihiynomu svitohlyadi drevnikh anhlosaksiv [Verbalization of the concept of SOUL / SPIRIT / GOD in the religious worldview of the ancient Anglo-Saxons]. *Naukovi zapysky natsional'noho universytetu “Ostrozka akademiya”. Seriya “Filolohichna” [Scientific notes of the National University “Ostroh Academy”. Philological series]*. Ostroh: Vyd-vo nats.un-tu “Ostrozka akademiya”. Vyp. 51. S. 27–29. (in Ukrainian).
 5. Humboldt V. (1985). Kharakter yazyka y kharakter naroda (otryvok) [The nature of language and the nature of the people (excerpt)]. *Yazyk y fylosofiya kultury [Language and philosophy of culture]*. M. : Prohress. S. 370–381. (in Russian).
 6. Demidova Ye.Ye. (2010). Struktury i sposoby aktualizatsii priznakov kontseptov nebo i heaven v russkoy i angliyskoy yazykovykh kartinakh mira [Structures and ways of actualizing the signs of the concepts of heaven and heaven in the Russian and English language pictures of the world]. avtoref. diss. ... k.fylol.n. 10.02.19 – teoriya yazyka. Volgograd. 26 s. (in Russian).
 7. Zakon Bozhiy. (1994). Svyato-Troitskaya Sergeyeva Lavra [The law of God. Holy Trinity St. Sergeev Lavra]. Sergiyev Posad. 723 s. (in Russian).
 8. Karasik V.I. (2000). Struktura institutsionalnogo diskursa [The structure of institutional discourse]. *Problemy rechevoy kommunikatsii: Mezhevuz. sb. nauch.tr. [Problems of speech communication: Interuniversity. Collection of scientific works]*. Saratov: izd-vo Sarat. un-ta. S. 25-33. (in Russian).
 9. Krisalna Yu.V. Komunikativni reprezentatsii kontseptu Angel (na materialakh suchasnoi anglomovnoi reklami) [Communicative representations of the Angel concept (on materials with hot English advertisements)]. S. 365–388. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgiirbis_64. (in Ukrainian).
 10. Likhachev D.S. (1997). Kontseptosfera russkogo yazyka [The concept of the Russian language.]. *Russkaya slovesnost. Ot teorii slovesnosti k strukture teksta: Antologiya [Russian literature. From the theory of literature to the structure of the text: Anthology]*. M.: Academia. S. 280–287. (in Russian).
 11. Polyna A.V. (2004). Yazykovaya obektyvatsyya kontseptu BOH v anhlyyskom diskurse XIV–XX vv. [Linguistic objectification of the concept of GOD in the English discourse of the XIV–XX centuries]: dys. ... kand. fylol. nauk : 10.02.04 “Hermanskye yazyky”. Kharkov, 211 s. (in Russian).
 12. Potebnya O. (2001). Dumka y mova. Antolohiya svitovoyi literaturno-krytychnoyi dumky XX st. [Thought and language. Anthology of world literary and critical thought of the twentieth century]. Lviv : Litopys. 832 s. (in Ukrainian).
 13. Prykhodko A.N. (2013). Kontsepty y kontseptosystemy [Concepts and conceptual systems]. Dnepropetrovsk: Belaya E.A., 307 s. (in Russian).

14. Slukhay N.V. Paradyhmy istoriko-lingvistychnoho analizu [Paradigms of historical and linguistic analysis]. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjLkobeqI7sAhWSHHcKHZW3AZAQFjAAegQIBx-AB&url=http%3A%2F%2Fwww.irbis-nbuv.gov.ua%2Fcgi-bin%2Ffirbis_nbuv%2Fcgiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF%2Fapyl_2001_4_10.pdf&usg=AOvVaw0CmMfT_RA4VMONo-Br1VdDH (in Ukrainian).
15. Sepyr E. (1993). Yzbrannyye trudy po yazykoznannyu y kulturolohy [Selected works on linguistics and culturologists]. M. : Prohress. 656 s. (in Russian).
16. Stepanov Yu.S. (1997). Konstanty. Slovar russkoy kultury. Opyt yssledovaniya [Constants. Dictionary of Russian culture. Research experience]. M.: Shkola YARK. 824 s. (in Russian).
17. Tomoruh O. Istorychni peredumovy formuvannya literaturnoho obrazu Mariyi Mahdalyny ta yikh vidobrazhennya v suchasniy yevanhelskiy prozi [Historical preconditions for the formation of the literary image of Mary Magdalene and their reflection in modern evangelical prose]. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwifl-JqY7sAhVllosKHfgkAh4QFjAAegQIAxAB&url=http%3A%2F%2Ffirbis-nbuv.gov.ua%2Fcgi-bin%2Ffirbis_nbuv%2Fcgiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF%2FP1_2011_82_38.pdf&usg=AOvVaw2TmlJbbnZ8h-GFEF4AyYip (in Ukrainian).
18. Uorf B. (1960). Otnosheniye norm myshleniya k yazyku [The relation of norms of thinking to language]. *Novoye v lingvistike [New in linguistics]*. M.: Izd-vo inostr. lit. Vyp. 1. S. 135–168. (in Russian).
19. Cherkasova I.P. (2005). Kontsept “Angel” v tekstovom prostranstve (germenevticheskiy podkhod) [Concept "Angel" in the text space (hermeneutic approach)]. *Vestnik VGU. Seriya “Lingvistika i mezhkulturnaya kommunikatsiya” [VSU Bulletin. Series “Linguistics and Intercultural Communication”]*. № 2. С. 30–36 (in Russian).
20. Shevchenko I.S. (2016). Evolyutsionnyye mekhanizmy kognitivnoy semantiki [Evolutionary mechanisms of cognitive semantics]. *Kognitsiya, kommunikatsiya, diskurs [Cognition, communication, discourse]*. № 13. S. 131–141. <http://sites.google.com/site/cognitiondiscourse/> (in Russian).
21. Angelologia. Pravoslavnoe uchenie ob Angelah. URL: <http://www.angelologia.ru/>.
22. Aquinas, Thomas. *The Summa Theologica. Chicago, London, Toronto, Sydney, Geneva, Tokyo: Encyclopedia Britannica*. Ynk. 1952. Vol. I, VII + 826 p. *Great Books of the Western World*. Vol. XIX. P. 269–338.
23. Berger P., Davie G., Fokas E. *Religious America, Secular Europe? A theme and variations*. Ashgate, 2009. 168 p.
24. Cambridge Learner’s Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/>.
25. Gibbons J. *The faith of our fathers*. URL: <http://www.gutenberg.myebook.bg/2/7/4/3/27435/27435-pdf.pdf>.
26. Hagenbach K.R. *Lehrbuch der Dogmengeschichte*. 5te Aufl. Leipzig, 1867. 768 S.
27. Hell: origin of an idea. URL: <https://www.vision.org/does-hell-exist-626>.
28. ISO 8601. Date and time format. URL: <https://www.iso.org/iso-8601-date-and-time-format.html>.
29. Longman Dictionary of Contemporary English. URL: <http://www.ldoceonline.com/dictionary/>.